

Suomen Vaunuhistoriallinen Seura
Vagnshistoriska Sällskapet i Finland

Fiskars traditionsåk 9.6 2018

Sällskapets fjärde traditionsåk hölls i Raseborg i det kulturhistoriskt värdefulla Fiskars bruksområdet. Järnbruket grundades år 1649 av den holländska Peter Thorwösten, som av drottning Kristina fick rätten att framställa andra produkter, men inte kanoner.

Bruksområdet är idag ett populärt turistmål, med många restaurang-, mötes- och inkvarteringstjänster samt olika utställningar, butiker och verkstäder som erbjuder mycket att se och uppleva. Traditionsåket organiserades i samarbete med Fiskars museum, som öppnade för säsongen samma dag. Samtidigt

firades också Pojodagarna, som medförde ännu mera publik och evenemang än vanligt.

Totalt 12 ekipage deltog i åket och som domare fungerade de kunniga och rutinerade Reijo Kuhakoski och Markku Nyman. Redan för fem år sen fastslog vi att fast man bedömer och räknar poäng är placeringen en sidesak i den här tävlingen, för

huvudsaken är att framvisa en redan delvis bortglömd kultur- och körtradition med en berättelse och därför är alla deltagare vinnare i den här tävlingen och alla får blåvita rosetter.

Sällskapets ordförande Axel Cedercreutz önskade deltagarna, domarna och publiken välkomna och informerade kort om principerna i traditionsåket på de båda inhemska språken varefter evenemangets speaker Sonja Julkunen fortsatte med att presentera ekipagens berättelser.

Tarja Ikävalko och Katja Sjöroos
Knab-Star af Nollund, 9 år.

Ner för sluttningen mot bedömningsplatsen kom först en

ensam ryttare, bredvid ryttaren gick en person som klart var utrustad till ryttarens adjutant. Det fanns ingen vagn eller gigg bakom hästen och åtminstone åt sällskapets sekreterare, som varit lite vid utkanten av planerandet av evenemanget, var den första tanken att det var frågan om en förridare åt ekipagen. Men förvåningen var stor när ryttaren och adjutanten gick in till domarnas bedömning och speakern läste följande berättelse:

Fakta: Holländaren Peter Thorwöste fick av drottning Kristina år 1649 privilegier att gjuta och smida produkter förutom kanoner. Samma år beviljades tillstånd till en masugn

Drottning Kristina och den trofasta hovdamen Ebba Sparre vid domarnas bedömning.

Drottningen i dialog med sällskapets första ordförande Carl-Johan Hindsberg.

och spetthammare till Fiskars. Redan från första början fick Thorwöste tillstånd att använda specialutbildad arbetskraft från utlandet eftersom det inte fanns i närområdena.

Berättelsen: Det är år 1652 och drottning Kristina anländer till Fiskars för att träffa Peter Thorwöste och för att inspektera hur järnbruket har startat. Eftersom vägarna i Finland är ännu i bedrövligt skick för vagn och också pga att den tidens vagnar inte var så bekväma att resa i har Kristina lämnat vagnen i Stockholm och anländer ridande från Åbo till Fiskars, med sin trofasta hovdam Ebba Sparre. Damerna är utklädda till män för att kunna resa i fred. Efter att ha lämnat kronan år 1654 reste Kristina för land i förklädnad till Rom för att tillbringa resten av livet där.

När berättelsen fortskred började också den redan på lägre varv gående sekreteraren fatta att man kommit till en åktävling ridande och utan vagn eller gigg. De hade en utmärkt berättelse om drottning Kristina, som i tiderna medverkat att Fiskars bruket grundades och som också var på många sätt en kontroversiell person för sin tid och också för senare historieforskare. Enligt berättelsen var drottningen och hovdamen utklädda till män. En paradox är, att i det riktiga livet förkunnades Kristina efter födseln till pojke. Hennes far kung Gustav den II Adolf hann redan glädjas över att en son blivit född och hela hovet väntade med

Carin Knape, Nora Lindblom, Max Knape och Trichos. Char-à-bang -vagn från 1916.

förskräckelse över att vad som skulle hända när man berättar för kungen att barnmorskorna som assisterat hade misstagit sig, dvs att pojken var en flicka.

Kungen fick dock inte något förargat utfall, som man förmodat, utan tvärtom skrattade han glatt, länge och högljutt och var glad över den lilla lurviga flickan som redan sedan födseln

lurat hela hovet. Flickan var nämligen helt täckt av hår vid födseln och orsaken till att man misstagit sig om könet.

”Flicka eller pojke” – speulationerna fortsatte ännu när hon växte upp, för Kristina avlog bestämt alla förslagen på ett äktenskap. Fadern drog ut i krig när flickan var tre år och de sågs aldrig mer, då han stupade i striden. Flickan skolades från unga år till tronföljare. Hon hade omfattande och fördjupade

Förra årets vinnare Susanna Malmström såg sin bild som bakgrund i diplommet.

Carin Knape var den informella ”finaste hatten” prisets vinnare.

kunskaper statsvetenskap, filosofi och religion. Hon var mera intresserad av idrott än av handarbeten. Hon var språkligt begåvad, talade och skrev franska, tyska, holländska, latin, grekiska, italienska och spanska. Hon avstod frivilligt från kronan endast som 27 årig. Hon flyttade till Rom, övergick till den romersk-katolska tron, vilket ansågs nästan som landsförräderi. Hon hade ett kärleksförhållande med en kardinal. Kristina dog som 62-åring och begravdes som den första kvinnan i Roms Peterskyrkan, vars sarkofag öppnades så sent som 1965, när det ännu bland historieforskarna fanns spekulationer om att hon trots allt varit en man. Då konstaterades det entydigt och slutligt att hon varit en helt normal kvinna.

Ryttaren och adjutanten belönades med VHS hederspris. Ryttaren och adjutanten belönades med VHS bästa berättelsen priset.

Carin Knappe, Nora Lindblom och Max Knappe

Trichos, finsk häst, 13 år Char-à-bang, tillverkad i St. Petersburg ca 1916. Har varit i samma familjs ägo sedan dess. Renoverad av Carin bl.a. på VHS kurser.

Berättelsen: När kvinnor 1926 fick rätten att både gå på restaurang och förvärvsarbeta utan mannens samtycke kunde hon också äga saker. Kusken i det här ekipaget både äger och kör sin häst själv. En stallpojke har damerna med sig för att ta hand om hästen om man skulle stanna länge på krogen. **Fakta:** Carin har sytt klänningen efter ett mönster ur en svensk modetidning från slutet av 1920-talet. Noras kläder följer också stilen för den frigjorda kvinnan i slutet av 1920-talet där kjolen var kort och de

Tuija Riekkinen, Riitta Kankaanpää och Taavi med gigg från 1930-talet.

kvinnliga formerna inte mera skulle framhävas med korsetter.

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Tuija Riekkinen och Riitta Kankaanpää

Tabasco eller mera hemtrevligare Taavi, finnhästvallack 17-år. Gigg från 1930-talet

Fakta: Tuijas och Riittas dräkter är från slutet av 1930-talet. Taavi kommer från den framgångsrika travhästuppfödaren Mäki-Tulokas. Till de nuvarande ägarnas Tuija Riekkinen och Riitta Kankaanpääs lycka blev inte Taavi lika

framgångsrik travare som fadern Taikuri. Ungefär vid fem års ålder bytte Taavi karriär från travhäst till ridhäst. Till Tuija och Riitta kom Taavi som en ung man vid sex års ålder. Förra sommaren firades alltså deras gemensamma tennbröllopsdag. Taavi fick ny träns som bröllopsgåva. Till det följande bytet av karriär gick det sen flere år. Det började ungefär för fyra år sedan när Koffs öl-ekipage råkade stanna invid Tuijas arbetsplats. Tuija frågade om på kuskbocken sittande Markku Nyman kunde komma och instruera i körkonsten. Det passade och Taavi utvidgade igen sitt

De glada spritlangarna Saila Salonen, Milja Salonen, Irina Salonen och Erika Venäläinen samt det sympatiska shetlandsponnyparet Källbackas Charity & Reiniläs Johannes granskas av omutliga domaren Reijo Kuhakoski.

Maija Räihä, Niccolina Oscarsson, Oskar Damen, vagnhunden Bluffy och vallacken Quentin R med ca 100 år gammal Piano Box Buggy -vagn.

kunnande. Taavi används också ännu som ridhäst, men drar gärna om vintrarna också släde. Hemma har de en fin maratonvagn med vilken vi övar i spannkörning. Att fungera som körhäst anser Taavi vara super-roligt. Galopp och att äta är Taavis favoritsysslor. Taavi är snäll och lugn och har ett starkt arbetsmoral. Taavi kommer bra överens med människor och med andra hästar. Taavi bor i Tusby och flyttar i höst till ett nytt paddock paradise-boxsystem, som byggs intill det nuvarande stallet.

Berättelsen: Väninnorna, lärarinnan och apotekerskan är på väg till länsmannens frus namnsdag. Apotekerskan är en flitig handarbetsmänniska och hon kan inte låta bli att sticka ens på giggen. Det här kan leda till svårigheter om hästen får för sig att bli vild. Lyckligtvis är Taavi en lugn vallack, som vet att den slipper till länsmannens behagliga och skuggiga

hage samt sällskapa med Onnivallacken och Liisi-stoet.

Apotekerskan är förtjust i vilda örter och planerar att en grönsaksrestaurang i byn som ett komplement till apoteket. Lärarinnan igen funderar på om hon kunde delta i en travtävling med vallacken, då det nog finns fart i den. Och dessutom kunde den hopplösa gamalpigan hitta en man på travtävlingen, funderar apotekerskan.

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Saila Salonen, Milja Salonen, Irina Salonen och Erika Venäläinen

Källbackas Charity & Reinilän Johannes, shetlandsponnypar
Berättelsen: Pojo kommun år 1925. Förbudslagen har varit i två år och alkoholen, som smugglas från Ryssland och Mellaneuropa har fått konkurrens av det hemmabrända

brännvinet. Allt fler personer vill få sin del av den svarta marknaden. Denna marknadsnisch lockar också ungdomar från ringare gårdar till försök att förbättra levnadsnivån. Det finns en liten diskret skogsdunge på Reinilä gårds mark där man driver en egen fabrik. Trots de stora riskerna har lönsamheten visat sig vara god. Vinsterna ökar och man har investerat två ponnyn till stallet. Man har också lyckats få två lokala poliser till stamkunder vilket har bidragit till att verksamheten blivit lite mer synlig. Ungdomarna från de anspråkslösare gårdarna kan inte just skryta med att de har möjligheter att delta i nöjestillställningar, men nu har man sett att Reinilä ungdomarna i ett halvt års tid har kört om söndagskvällarna till grannbyn med sitt ponnyparspann. På dansplatser och på bjudningar är de en välbekant syn och välkomna gäster. Trots att ungdomarna kommer från en anspråkslös släkt

Heidi Krüger, Lotta Krüger och Delfi framför rockard-giggen.

har man sett dem öppet diskutera med fint folk. Man har t.o.m. sett dem regelbundet gästa i Rikslax Gårds parkparty. Trots den kontroversiella mottagningen har verksamheten bidragit till det bättre både ekonomiskt och socialt. Från grannkommunen har det uppenbarats sig konkurrenter. Bröderna Koistinen har försökt tränga sig in på Reiniläs marknadsområde. Man har sett att bakom dansplatserna har det lett t.o.m. till slagsmål mellan rivalerna. I grannarnas klandrande blickar kan man nu se också respekt för de unga från Reinilä, inklusive döttrarna, har visat att de inte ger vika inför hot. Och det är nu mera sällan som vagnen med Koistinens arbetshäst vågar sig in på Reiniläs område.

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Maija Räihä, Niccolina Oscarsson och Oskar Damen

Quentin R, frieservallack, 15 år Piano Box Buggy (eller Doctor's Buggy), tillverkad i USA, restaurerad i Danmark, ungefär 100 år gammal.

Ekipaget utsågs till vinnare med domarnas poäng.

Ekipaget vann publikens favorit priset.

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Heidi Krüger och Lotta Krüger

Delfi, shettissto, 18 år modern enaxlad rockard

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Maija Räihäs och Heidi Krügers

gemensamma berättelse: Dr veterinär Mary Smith Black med dottern Nicole har anlänt ända från Amerika för att bekanta sig med Fiskars järnbruk, som marknadsför hovknivar, som har fått ett gott rykte ända i Amerika. Knivarna finns skilt med höger- eller vänsterhänta blad, vilket underlättar betydligt underhållet av hovarna. Med på resan är

mästersmeden Oscar Blacksmith och den trogna vagnhunden Painted Black, till smeknamnet Bluffy. De usla vägarna i Storfurstendömet Finland och det dåliga utbudet av ordentliga vagnar samt den stora bristen på riktiga vagnshästar har tvingat de värdiga gästerna att ta med sig både häst och vagn på den långa och mödosamma resan över Atlanten. Frieservallacken Quentin R står framför Doctor's buggyn lika ståtlig både i Amerika och i Finland. Dr Smith Black med sällskap har inkvarterat sig hos en avlägsen släkting Woldemar Krüger som innehar tjänst som koncernjurist på Fiskars. Fru Krüger med dottern Lotta guidar gästerna på Fiskars bruks område. Med shetlandsponnyn Delfi och rockard-giggen kan de smidigt röra sig på Fiskars smala vägar och gränder.

Markku Saari, Rita Makkonen och Matti Makkonen

Tytön Päämies, finnhäst, 11 år Vis-à-vis -festvagn

Fakta: Förutom kusken har vagnen utrymme för fem personer. Vagnen är tillverkad i Polen och hämtad till Finland i medlet av 2000-talet. Tillverkaren har länge gjort vagnar. Markku fungerar som hyrkusk främst vid Finlayson området i Tammerfors. Stallgårdens droska är på plats sommartid efter mid-sommaren från onsdagar till söndagar kl. 11-17 ända tills skolorna

Markku Saari, Rita Makkonen, Matti Makkonen och Tytön Päämies med Vis-à-vis -festvagn.

Malin Granroth, Christoph Rohr, Linda Varpenius och Minea Lindbom. Vilda drog en Victoria-vagn från början av 1900-talet i tömmarna Christoph Rohr.

börjar i augusti. Efter det kan man beställa droskan på beställning. Verksamhetsområdet är i huvudsak Birkaland, men vid behov kan man komma också längre. Droskan utför bröllopsåk, åk för svensxa och skjutsar för firmafester samt för filmuppträdanden. Verksamheten har pågått redan i 16 år. För tillfället är åkhesten en 11-årig finnhäst. Som kamrat Pate-ponnyn 12 år.

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Malin Granroth, Christoph Rohr, Linda Varpenius och Minea Lindbom

Vilda, Nordsvensk brukshäst, född i Sverige 2007 och har fått två föl.

Victoria-vagn, från början av 1900-talet

Fakta: Ägaren Malin Granroth blev kär i Vilda vid första anblicken. Vilda är snäll och mycket social. Som kusk fungerar Christoph Rohr som fick oss att bli förtjusta i den här vackra Victoria-vagnen. De kom direkt från Sverige och Småland från Emil i Lönnebergas hemknutar.

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Heidi Sinda och Jussi Koskinen
Hessin Unikki, finnhäststo, uppfödare och ägare Heidi Sinda. Svensk gigg, festseldon med lok
Berättelsen: Skepparen Jussi Koskinen och handelsaffärsindkaren fru Heidi Sinda från Vasa har anlänt för att inspektera brukets produkter och naturligtvis för att visa upp sig. Från Österbotten kommer det inga blygsamma personer och därifrån kommer man inte heller med någon hagkalv utan med en ståtlig "hääst – tamme faan".

Heidi Sinda, Jussi Koskinen och Hessin Unikki som drar svensk gigg.

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Tuuli Liski

Nikolai, shetlandsponny, 20-år
Enaxlad ponnykärre, hämtad från Tyskland 2014. Axeln tillverkad av ECC.

Fakta: Nikolai tillbringar sina pensionsdagar i en lugn miljö på landet med små åk- och ridturer. Ponnyn ägs av Heidi Sinda. Seldonet är nya Ideal Harnes combi -seldon, ponnyns lok är Ideal Harness -festlok. Tuuli och Nikolai kommer från Urdiala, från Hongola Gård. Idag har de kommit för att hålla roligt och visa åt publiken stilig spannkörning. De har redan tio gemensamma år bakom sig och har tävlat i spannkörning med framgång. Numera ser man inte mera det här paret i tävlingar. Tuuli Liski tävlar nuförtiden med sin nya Welsh C pony Arvalon Golden Scarlett. De är regerande Finska mästare i spannkörning för juniorer.

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Minna Moilanen

Treasure Dust, travhäst, 8 år, vallack

Svensk gigg, tillverkad ca 1910.

Tuuli Liski regerande Finsk mästare i spannkörning för juniorer med shetlandsponnyn Nikolai som drar från Tyskland hämtad enaxlad ponnykärra.

Restaurerad av Kiesimestarit 2018.

Berättelsen: Fru Katarina Krauss har kommit till Fiskars på grund av sin mans Georg Krauss affärsresa. Georg Krauss övervakar för närvarande i Skuru underhållet av ett smalspårs ånglok som servas första gången på tjugo år. Katarina är känd som en självständig kvinna och hon ville under tiden köra till Fiskars för att handla konst. Hon bestämde sig för att fara med sin favoritgigg. Den i Sverige tillverkade giggen är trevlig att köra även för en kvinna. Till den behöver man ingen kusk och man slipper att använda de långsamma vagnarna. Mellan skaklarna en sällsynt syn, en mycket dyrbar importhäst ända från Amerika! Där lär man, med de här ädla djuren, tävla i travtävlingar. Undra på att Treasure Dust är snabb som vinden! **Ekipaget belönades med VHS hederspris.**

Viola Kantola och Cecilia Borg
Tripla Vekkuli, finnhäst
Flakkärra, tillverkad på
1940-talet.

Berättelsen: Tripla Vekkuli drar enligt Työtehoseuras (arbetseffektiveringsföreningen grundat 1924 för att effektivisera lantbruket) direktiv

gjorda flakkärra, vid tömmarna är Viola Kantola och som hjälpflicka Cecilia Borg. Flickorna är på väg till en kärråker som ligger längre bort,

Minna Moilanen med svensk gigg från ca 1910 och Treasure Dust, snabb som vinden.

de närmare åkrarnas hö är redan bärgade. Med sig har de redskap som behövs och naturligtvis vägkost. En sådan här syn var vanlig på landsbygden vid 40- och 50-talet.

Fakta: Som arbetsdon på landsbygden är flakkärren ypperlig. Till samma underrede kan man byta olika flak för olika ändamål, t.ex. spillningsflak eller vattenflak. De enligt Työtehoseuras direktiv gjorda kärrorna kunde man tippa, som underlättade betydligt att avlossa lasset. Tripla har ett traditionellt tampseldon som möjliggör ett snabbt byte av åkdon när samma seldon går till alla åkdon eller arbetsredskap. Av trä gjorda lok som oftast är anpassade efter hästens form möjliggör att hästen kan ergonomiskt dra tunga lass.

Ekipaget belönades med VHS hederspris.

Viola Kantola och Cecilia Borg på flakkärra från 1940-talet. Som dragare Tripla Vekkuli.

Ekipaget belönades med den Gladaste och positivaste kusken priset.

Prisutdelningen genomfördes av sällskapets medlem Mariana von Limburg Stirum som bidragit till att Fiskars åket blev av. Hon assisterades av sällskapets ordförande Axel Cedercreutz.

Sällskapets styrelse tackar alla deltagare, som delvis haft en mycket lång väg till Fiskars, och som har satsat imponerande mycket på de fina dräkterna som varit i linje med temat. Vi tackar också domarna, speakern, alla som varit med och ordnat åket, buffet personalen och Fiskars muséum för ett gott samarbete.

Arctic Milk Oy hade donerat ostarna och inramningarna av diplomerna, Fiskars Bryggeri hade donerat ölet, Fiskars Abp greparna och Fiskars muséum historiska böcker, vårt varmaste tack av gåvorna till ekipagen.

På hösten den 1.9.2018 håller vi ännu en traditionsåkkavalkad på Vuojoki Gård i Eurajoki, där endast publiken röstar fram en vinnare.

Nästa sommars traditionsåk körs i Wiurila Gård i Salo.

Ni är hjärtligt välkomna även till de kommande evenemangen!

JJ

Hanna Tuokila, Sonja Julkunen, Reijo Kuhakoski och Jenni Mäntynen.